

Türkiye’de Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinde Kadın Akademisyenlerin Yayın Performansına Toplumsal Cinsiyet Eksenli Bir Bakış: TRDizin Örneği

Alper Odabaşoğlu¹

Pınar Odabaşoğlu²

Özet

Bu çalışmada, Türkiye’deki Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) bölümlerinde görev yapan akademisyenlerin bilimsel üretkenliklerini toplumsal cinsiyet temelli bir bakış açısıyla incelenmektedir. Araştırma kapsamında, akademik dergileri sistematik biçimde tarayan ve açık erişim sağlayan en kapsamlı ulusal dizinlerden biri olan TRDizin tercih edilmiştir. Bu tercih, TRDizin’in Türkiye’de üretilen akademik bilgiye erişimi kolaylaştırması, dergilerin görünürlüğünü artırması ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ile Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) tarafından atama ve yükseltme süreçlerinde resmi olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Çalışmada yer alan kadın akademisyenlerin belirlenmesinde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı’nın 2024 yılına ait Yükseköğretim Program Atlası (YÖK Atlas) verileri temel alınmıştır. Bu verilere göre Türkiye genelindeki BBY bölümlerinde 62’si kadın ve 75’i ise erkek toplam 137 akademisyen görev yapmaktadır

Araştırma kapsamında, akademisyenlerin cinsiyetlerine göre dağılımları, unvanlara göre sınıflandırılmaları, TRDizin verileri üzerinden yayın performansları, yayın türlerinin kadın ve erkek akademisyenler arasında dağılımı, yazar rolleri, atıf göstergeleri ve kendine atıf oranları analiz edilmiştir. Ayrıca, akademik kadronun cinsiyet bazlı H-indeks değerleri, yayınların yer aldığı dergiler ve bu dergilerin yüzdelik payları ile akademisyenlerin yürüttüğü

1 Öğr. Gör. Dr., İzmir Bakırçay Üniversitesi, alperodabasoglu@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6545-4861>

2 Sosyolog, pinarodabasoglu@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0004-4403-850X>

projeler değerlendirilerek alandaki bilimsel üretkenliğin toplumsal cinsiyet bağlamında farklılaşp farklılaşmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda BBY alanında toplumsal cinsiyet temelli yayın performansına dair literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, üniversitelerde toplumsal cinsiyete duyarlı politika geliştirilmesine yönelik öneriler sunulurak, kadın akademisyenlerin bilimsel görünürlüğünün ve katkılarının artırılmasına yönelik stratejilere ışık tutulması hedeflenmektedir. Bu yönüyle çalışma hem mevcut durumun değerlendirilmesine hem de ileride yapılacak karşılaştırmalı araştırmalara zemin hazırlayacak niteliktedir.

1. Giriş

Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) bölümleri hem kuramsal bilgi üretimi hem de dijitalleşen bilgi toplumunun ihtiyaçlarına yanıt verme açısından önemli bir akademik disiplindir. Bu çalışmada, Türkiye’deki BBY bölümlerinde görev yapan akademisyenlerin toplumsal cinsiyet dağılımına göre yayın performansları incelenmektedir. Amaç, bu alanın akademik üretim yapısında toplumsal cinsiyet eşitliğinin ne ölçüde yansıtıldığını ortaya koymaktır.

Toplumsal cinsiyet araştırmalarında “cinsiyet” (sex) ve “toplumsal cinsiyet” (gender) kavramları birbirinden farklı anlamlara gelmektedir. Cinsiyet kavramı, kadın ve erkek bireylerin biyolojik özelliklerine yani kromozomal yapı, hormonal düzen ve üreme sistemi gibi doğuştan gelen fizyolojik farklılıklara işaret ederken; toplumsal cinsiyet, bireylerin toplum ve kültür aracılığıyla öğrendiği, yeniden ürettiği ve çoğu zaman da beklentiler çerçevesinde sergilediği sosyal roller ve davranış kalıplarını tanımlamaktadır. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet, biyolojik değil kültürel bir inşa olarak değerlendirilmektedir (Dökmen, 2010, s. 12; Hamberg, 2008, s. 237). Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet kavramı yalnızca bireylerin kimliklerine değil aynı zamanda mesleki yapıları, kurumsal pratikleri ve akademik üretim biçimleri üzerindeki etkilerine de ışık tutmaktadır.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 4/c bendine göre ülkemizde yükseköğretimin en önemli amaçlarından biri “yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, ulusal alanda gelişme ve kalkınmaya destek olmak, yurt içi ve yurt dışı kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek, evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmaktır” (Resmi Gazete,1981). Bilimsel bilgi üretimi, yükseköğretim kurumlarının temel işlevlerinden biri olarak kabul edilmekte ve akademik performans ölçümlerinde önemli bir kriter olarak değerlendirilmektedir (Sondari, 2018, s. 1172). Akademik yayınlar, sadece bireysel başarıyı değil, aynı zamanda kurumların ulusal ve uluslararası düzeydeki görünürlüğünü de belirleyen

temel göstergeler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, akademik üretkenlik; cinsiyet, yaş, unvan, kurumsal kaynaklara erişim ve akademik alan gibi çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet, akademik performansın değerlendirilmesinde önemli bir analitik kategori olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadınların akademiye katılım oranı zamanla artış göstermiş olsa da araştırma üretimi, yayın sayıları ve akademik yükselme süreçlerinde cinsiyet temelli eşitsizliklerin sürdüğü görülmektedir. Nitelikli araştırmaların küresel ölçekte artmasına rağmen, kadın akademisyenlerin bilimsel yayınlardaki görünürlüğü ve temsil oranları hâlâ erkek meslektaşlarının gerisinde kalabilmektedir (Huang vd., 2020, s. 4609). Bu durum, yapısal eşitsizlikler, toplumsal rollerin akademik yaşam üzerindeki etkileri ve kadın akademisyenlerin bilimsel üretime ayırabildikleri zaman ve kaynakların sınırlılığı gibi çeşitli nedenlerle açıklanabilir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’deki BBY bölümlerinde görev yapan kadın akademisyenlerin yayın performansını toplumsal cinsiyet perspektifinden incelemektir. Söz konusu alan hem sosyal bilimler hem de bilgi teknolojileri ile kesişen disiplinlerarası yapısıyla dikkat çekmekte ve kadın akademisyenlerin yoğun olarak temsil edildiği bölümlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu temsiliyetin yayın performansına ne ölçüde yansıdığı, ulusal ve uluslararası dizinlerde ne kadar görünür oldukları ve yayın türlerinde nasıl bir dağılım sergiledikleri yeterince araştırılmış değildir.

Çalışmada, 2024 yılı Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Atlas verileri kullanılarak Türkiye genelindeki BBY bölümlerinde görev yapan kadın akademisyenler belirlenmiş, bu akademisyenlerin Türkiye Atıf Dizininde (TR Dizin) yer alan yayınları incelenmiştir. Araştırma, kadın akademisyenlerin bilimsel üretkenlik düzeylerini sayısal verilerle ortaya koymayı ve cinsiyete dayalı yapısal farkları analiz etmeyi hedeflemektedir. Elde edilecek bulguların, BBY alanında toplumsal cinsiyete duyarlı akademik politikaların geliştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye’deki BBY bölümlerinde görev yapan kadın akademisyenlerin yayın performansını toplumsal cinsiyet eksenli bir bakış açısıyla değerlendirmektir. Araştırmada, kadın akademisyenlerin TRDizin kapsamında yayımladıkları makaleler nicel yönleriyle incelenmiştir. Ayrıca kadın ve erkek akademisyenlerin yayın performansları karşılaştırmalı olarak ele alınarak, BBY alanında akademik üretim süreçlerinde toplumsal cinsiyet temelli farklılıkların olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın önemi, birkaç temel noktada toplanmaktadır. Öncelikle, toplumsal cinsiyet eşitliği konusu, yalnızca sosyal bir mesele değil, aynı zamanda akademik verimlilik, çeşitlilik ve kapsayıcılık açısından da kritik bir unsur olarak değerlendirilmelidir. Kadın akademisyenlerin bilimsel yayıncılıktaki yeri, onların görünürlüğü, akademik ilerlemesini ve alana katkısını doğrudan etkilemektedir. BBY disiplini, tarihsel olarak kadınların yoğunlukta yer aldığı bir alan olarak görülse de yayın üretkenliği açısından kadınların hangi ölçüde aktif ve görünür olduğu sorusu hâlâ kapsamlı biçimde yanıtlanmamıştır. Bu bağlamda çalışma, yalnızca sayısal veriler sunmakla kalmayıp, aynı zamanda cinsiyet temelli yapısal eşitsizliklerin akademik düzeyde nasıl tezahür ettiğine ilişkin bir tartışma zemini de sunmaktadır.

1.2. Araştırma Soruları

Kadın akademisyenlerin TRDizin’de yayımlanan yayınlarının sayısı, türü ve yıllara göre dağılımı nasıldır?

Kadın akademisyenlerin yayınlarında yazar konumu (sorumlu yazar, ortak yazar vb.) açısından nasıl bir dağılım söz konusudur?

Kadın akademisyenlerin yayın üretkenliği ile akademik unvanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Kadın ve erkek akademisyenlerin yayın sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmakta mıdır?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, BBY bölümlerinde görev yapan kadın akademisyenlerin yayın performanslarını toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirmeyi amaçlayan, betimsel (descriptive) bir araştırma modeli ile yapılandırılmıştır. Betimsel araştırmalar, mevcut durumu olduğu gibi ortaya koymayı ve bu durum hakkında nesnel bilgiler sunmayı amaçlar. Bu doğrultuda, elde edilen veriler belirli bir düzen içerisinde sıraya konulduktan sonra yorumlanır ve sonuca ulaşılır (Altunışık, vd., 2007). Araştırma, nicel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yürütülmüş ve toplumsal cinsiyet temelli yayın üretkenliğinin görünür hale getirilmesi hedeflenmiştir.

Araştırma modeli, aynı zamanda ilişkisel tarama özelliği de taşımaktadır. Kadın akademisyenlerin yayın üretkenliği ile cinsiyet, kurumsal dağılım, unvan düzeyi gibi değişkenler arasındaki olası ilişkiler de analiz edilmiş; bu bağlamda toplumsal cinsiyet ile akademik üretkenlik arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya yönelik istatistiksel analizler uygulanmıştır. Ayrıca, kadın

akademisyenlerin BBY alanındaki görünürlüklerinin, erkek akademisyenlerle karşılaştırmalı olarak ne ölçüde farklılaştığı da araştırmanın temel odak noktalarından biri olmuştur.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Temmuz 2025 itibarıyla Türkiye'deki üniversitelerin BBY bölümlerinde görev yapan toplam 137 akademisyen oluşturmaktadır. Bu veriler, Yükseköğretim Program Atlası tabanı üzerinden derlenmiştir (YÖK, 2025). Akademik unvanı bulunan tüm BBY akademisyenleri bu çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Söz konusu akademisyenlerin 62'si kadın, 75'i erkektir. Örneklem seçimi yapılmaksızın, tüm evrene ulaşılması amaçlandığından dolayı tam sayım yöntemi tercih edilmiştir. Bu durum, toplumsal cinsiyet temelinde yayın performanslarının karşılaştırılması açısından güçlü bir veri seti sunmaktadır.

2.3. Veri Toplama ve Analizi

Bu çalışmada temel veri kaynağı olarak, Türkiye'de yayımlanan akademik dergileri sistematik biçimde tarayan ve açık erişim sağlayan en kapsamlı ulusal dizinlerden biri olan TRDizin tercih edilmiştir. TÜBİTAK ULAKBİM tarafından yürütülen bu dizin, Fen ve Sosyal Bilimler alanlarında yayımlanan, Türkiye adresli hakemli dergileri kapsamına almaktadır (TRDizin, 2022). Özellikle sosyal bilimler alanındaki birçok hakemli dergiyi kapsayan bu platform, Türkiye'deki akademik yayıncılık pratiğini anlamak ve değerlendirmek açısından önemli bir veri sunmaktadır. TRDizin'in tercih edilmesinin temel nedeni, araştırmanın odaklandığı BBY disiplininde yer alan akademisyenlerin yayın faaliyetlerinin büyük ölçüde bu dizin kapsamında yer alan dergiler aracılığıyla yürütülmesidir. Ayrıca TRDizin, Türkiye'de akademik teşvik, doçentlik başvuruları ve atama-yükselme kriterlerinde doğrudan referans alınan bir dizin olması bakımından da stratejik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda TRDizin, BBY alanındaki kadın akademisyenlerin yayın üretkenliğini izlemek, yıllara ve yayın türlerine göre karşılaştırmalar yapmak ve toplumsal cinsiyet perspektifiyle yapısal eşitsizlikleri görünür kılmak için güvenilir ve erişilebilir bir veri kaynağı sunmaktadır.

Araştırma sürecinde yazar tanımlama ve yayın eşleştirme işlemleri sırasında çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Bunlar arasında soyadı değişiklikleri, benzer isimli yazarların varlığı, bazı yayınların birden fazla yazara atfedilmesi, aynı yazara ait birden fazla ORCID numarasının bulunması, TR Dizin'in arama kriterlerinin sınırlılığı ve yayınlardaki metin dili hataları yer almaktadır. Bu sorunları aşmak amacıyla özellikle kadın akademisyenler ile benzer isimli erkek yazarların YÖKSİS kayıtları ve bağlı oldukları kurumların

akademik web sayfaları incelenmiştir. Ayrıca, bazı durumlarda makale bazında manuel tarama yapılarak yazarların yayınları doğrulanmış ve yazar profiline eklenmiştir. Tüm bu işlemlerin ardından, birden fazla profile sahip olan yazarlar birleştirilmiş; böylece her akademisyen için güncel ve doğru h-indeksi ile toplam yayın sayısı hesaplanmıştır.

Akademisyenlere ait yayınların değerlendirilmesinde; makale türü (araştırma makalesi, derleme vb.), yazar sırası (sorumlu yazar, ortak yazar vb.), yayın dili ve atıf bilgileri gibi değişkenler toplanmıştır. Yayınların akademisyenin disiplin içi üretkenliği ve görünürlüğüne katkı sağlayıp sağlamadığı da göz önünde bulundurulmuştur. Ortak yazarlı makalelerde, ilk yazar olup olmama durumu özellikle analiz edilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler nicel analiz yöntemleriyle değerlendirilmiştir. SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programı aracılığıyla gerçekleştirilen analizlerde, cinsiyete göre yayın türlerinin dağılımı Mann-Whitney U testi ile karşılaştırılmıştır. Kadın ve erkek akademisyenler arasındaki h-indeks farklılıklarını belirlemek amacıyla ise ki-kare testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, tablolar yoluyla sunulmuş ve toplumsal cinsiyet perspektifi doğrultusunda analiz edilmiştir. Akademik görünürlük değerlendirmesi yapılırken hem yayın sayısı hem de yayın türüne ilişkin niceliksel katkılar dikkate alınmıştır.

3. Kuramsal Çerçeve ve Literatür Taraması

Bu çalışma, akademik üretkenlik ve yayın stratejilerinde toplumsal cinsiyetin belirleyici rolünü inceleyen kuramsal yaklaşımlar temelinde yapılandırılmıştır. Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak, kadınlık ve erkeklik rollerinin tarihsel süreçte toplumlar tarafından şekillendirilen ve kültürel normlara göre değişkenlik gösteren bir toplumsal inşa sürecidir (Butler, 1990). Bu çerçevede, akademi gibi erkek egemen yapılar içinde kadınların üretim biçimlerinin, görünürlüklerinin ve kurumsal yükselişlerinin farklı şekillerde yapılandığı ileri sürülmektedir. Kadınların akademiye temsilinin artmasına rağmen, üretkenlik ve etki açısından cinsiyet farklarının sürdüğünü ortaya belirtilmiştir (Ainslie, 2023).

Akademik yayınlarda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini inceleyen literatür, özellikle bilimsel üretkenlik, yayın çeşitliliği ve görünürlük açısından erkek egemen yapıları ortaya koymaktadır. Türkiye bağlamında yapılan çalışmalar, kadın akademisyenlerin akademik kariyerlerinde sıklıkla ayrımcılığa maruz kaldığını ve hane içi bakım emeğinin erkeklere kıyasla daha ağır bir yük oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, Ankara’daki bir üniversitede gerçekleştirilen ampirik çalışmada (n=160), kadın akademisyenlerin

%69'unun akademik yaşamında en az bir tür ayrımcılıkla karşılaştığını ifade ettiği, %66'sının ise kadın olmanın akademide dezavantaj yarattığını düşündüğü raporlanmıştır (Aktuna vd., 2023).

Türkiye'de kadın akademisyenlerin akademik üretkenlik, görünürlük ve kariyer gelişimi üzerine Avcı'nın (2021) yaptığı çalışmada kadın akademisyenlerin ev-iş dengesi, toplumsal cinsiyet rolleri ve bu rollerin akademik verimliliğe etkisi derinlemesine tartışılmıştır. Katılımcı kadın akademisyenler evli ve çocuklu olduklarında akademik iş yüklerinin önemli ölçüde arttığını ve toplumsal cinsiyetin bu süreçte belirleyici olduğunu belirtmektedir. Bu bulgu, kadınların bakım/emek yükü nedeniyle daha sınırlı yayın fırsatına sahip olabileceği tespitini desteklemektedir.

Özel vd. (2014), Türkiye'de sosyal bilimler alanında toplumsal cinsiyetin yayın üretkenliği ve bilimsel işbirliği örüntüleri üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmalarında, ulusal düzeyde gerçekleştirilen 7.835 yayın ile bu yayınlarda yer alan 6.738 bilim insanına ait bibliyografik verileri analiz etmişlerdir. Bu çalışma, kadın ve erkek bilim insanları arasında hem ortak yazarlık bağlarında hem de yayın üretkenliğinde kayda değer eşitsizlikler olduğunu göstermektedir. Bu durum, akademik değerlendirme sistemlerinin toplumsal cinsiyeti dikkate alan bir yaklaşımla yeniden ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

El-Ouahi ve Larivière (2023) tarafından yürütülen Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) bölgesini kapsayan kapsamlı bir çalışmada, erkek araştırmacıların kadınlara kıyasla %11 ila %51 oranında daha fazla yayın yaptığı ve genellikle sorumlu yazar konumuna daha sık ulaştıkları ortaya konmuştur. Türkiye de bu eğilimin görüldüğü ülkeler arasında yer almaktadır.

Özer (2024), kadın akademisyenlerin hem yayın sayısı hem alıntı oranı hem de h-indeks değerlerinin erkek meslektaşlarına kıyasla anlamlı düzeyde daha düşük olduğu, lider pozisyonlarda temsil edilemedikleri bir vaka çalışmasıyla gözlenmiştir. Bu veriler, kadın akademisyenlerin görünürlük ve kariyer ilerlemesinde yapısal dezavantajlarla karşılaşabildiğini gösteren önemli bir örnektir.

Elsevier'in (2017), "*Gender in the Global Research Landscape*" raporunda 20 yıl boyunca 12 ülke ve bölge ile 27 konu alanını kapsayan bibliyometrik analizlerle, küresel araştırma ortamındaki toplumsal cinsiyet temelli farklılıkları incelenmiştir. Çalışma, Scopus veritabanından elde edilen yayın, atıf ve yazar profilleri üzerinden kadın ve erkek araştırmacılar arasındaki üretkenlik, etki ve işbirliği kalıplarını karşılaştırmalı olarak analiz etmekte ve çözüm önerileri sunmaktadır.

4. Bulgular

BBY bölümleri, bilgi toplumunun gelişen ihtiyaçlarına yanıt veren disiplinlerden biri olarak dikkat çekmektedir. Bu bölümlerin akademik kadroları hem bilgi üretimi hem de eğitim-öğretim süreçlerinin sürdürülebilirliği açısından kritik öneme sahiptir. Bu çalışmada Türkiye’deki BBY lisans programlarında görev yapan akademik personelin toplumsal cinsiyet temelli dağılımını incelemektedir. Akademide cinsiyet eşitliği, yalnızca etik bir sorumluluk değil, aynı zamanda akademik üretkenlik ve çeşitlilik açısından da önem arz eden bir konudur.

Bu bölümde, Türkiye’deki BBY bölümlerinde görev yapan akademisyenlerin toplumsal cinsiyet ekseninde yayın performanslarını inceleyen araştırmanın bulguları sunulmaktadır. Çalışmanın bu bölümü, kadın akademisyenlerin TRDizin kapsamındaki yayın üretkenliğini erkek meslektaşlarıyla karşılaştırmalı biçimde ele almakta ve toplumsal cinsiyet temelli akademik görünürlük farklılıklarını istatistiksel olarak değerlendirmektedir. Ayrıca, BBY alanında görev yapan kadın akademisyenlerin akademik unvan düzeylerine, kurumlara göre dağılımlarına ve yayın üretim pratiklerine dair bulgular da alt başlıklar halinde sunulmaktadır. Elde edilen veriler, yalnızca nicel dağılımları değil aynı zamanda görünürlük örüntülerini ve üretkenlik dinamiklerini anlamaya dönük çok boyutlu bir analiz imkânı sunmaktadır.

4.1. BBY Bölümlerinde Akademik Kadronun Cinsiyete Göre Dağılımı

Günümüzde BBY bölümleri, bilgiye erişim, yönetim ve paylaşım süreçlerinde kritik roller üstlenerek bilgi çağının en stratejik disiplinlerinden biri haline gelmiştir. Bu bölümlerde görev yapan akademik personelin profili, alanın gelişim dinamiklerini anlamak açısından son derece önemlidir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet dengesi yalnızca niceliksel bir veri olarak değil, aynı zamanda yüksek öğretimde eşitlik, çeşitlilik ve temsil açısından da temel bir ölçüt olarak değerlendirilmektedir. Tablo 1’de, üniversiteler bazında BBY bölümlerinde görev yapan akademisyenlerin cinsiyet dağılımı sunulmakta ve böylelikle akademik kadroların mevcut durumuna dair daha bütüncül bir bakış elde edilmektedir.

Tablo 1 BBY Bölümlerinde Akademik Kadronun Cinsiyete Göre Dağılımı

BBY Bölümleri	Erkek	%	Kadın	%	Toplam
Ankara Üniversitesi BBY	6	42,86	8	57,14	14
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi BBY	4	50	4	50,00	8
Atatürk Üniversitesi BBY	5	62,50	3	37,50	8
Bartın Üniversitesi BBY	2	33,33	4	66,67	6
Çankırı Karatekin Üniversitesi BBY	5	62,50	3	37,50	8
Hacettepe Üniversitesi BBY	7	38,89	11	61,11	18
İstanbul Medeniyet Üniversitesi BBY	5	45,45	6	54,55	11
İstanbul Üniversitesi BBY	14	77,78	4	22,22	18
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi BBY	0	0	4	100	4
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi BBY	8	72,73	3	27,27	11
Kastamonu Üniversitesi BBY	5	71,43	2	28,57	7
Kırıkkale Üniversitesi BBY	2	66,67	1	33,33	3
Marmara Üniversitesi BBY	6	42,86	8	57,14	14
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi BBY	6	85,71	1	14,29	7
TOPLAM	75	54,74	62	45,26	137

Toplam 14 üniversiteden elde edilen verilere göre, BBY bölümlerinde görev yapan 137 akademisyenin %54,74'ü (n=75) erkek, %45,26'sı (n=62) ise kadındır. Bu durum, genel olarak cinsiyet dağılımında görece dengeli bir tablo sunmaktadır. Ancak üniversite düzeyinde yapılan analizler, bazı bölümlerde belirgin farklılıkların bulunduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi'nde görev yapan akademisyenlerin tamamı kadınlardan oluşurken (%100), Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'nde bu oran erkek akademisyenler lehine %85,71'dir. İstanbul Üniversitesi'nde ise erkek akademisyen oranı %77,78 olarak tespit edilmiştir. Bu veriler, bazı BBY bölümlerinde cinsiyet temsiliyeti açısından dikkat çekici dengesizliklerin mevcut olduğunu göstermektedir.

4.2. BBY Bölümlerinde Akademik kadronun Unvanlarına Göre Dağılımı

BBY bölümlerinde görev yapan akademisyenlerin cinsiyete ve akademik unvana göre dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir. Elde edilen bulgular, kadınların akademik kariyerin erken aşaması olan araştırma görevlisi düzeyinde erkeklerden daha yüksek oranda temsil edildiğini ancak üst düzey akademik pozisyonlara geçişte bu oranın anlamlı biçimde düştüğünü göstermektedir. Bu durum, kadın akademisyenlerin kariyer ilerlemesinde karşılaştıkları yapısal dengesizliğin varlığına işaret etmektedir.

Tablo 2 BBY Bölümlerinde Akademik kadronun Unvanlarına Göre Dağılımı

Unvanlar	Kadın	%	Erkek	%	Toplam	%
Profesör	12	34,29	23	65,71	35	25,5
Doçent	11	42,31	15	57,69	26	19,0
Doktor Öğretim Üyesi	23	51,11	22	48,89	45	32,8
Öğretim Görevlisi	2	28,57	5	71,43	7	5,1
Araştırma Görevlisi	14	58,33	10	41,67	24	17,5
GENEL TOPLAM	62	45,26	75	54,74	137	100

Özellikle profesörlük kadrolarında erkek akademisyenlerin belirgin bir çoğunlukta yer aldığı görülmektedir (%65,71 ve %57,69). Bu durum, akademik hiyerarşide üst basamaklara doğru çıkıldıkça kadın temsiline azaldığına işaret eden yapısal bir örüntü oluşturmaktadır. Öte yandan, Doktor Öğretim Üyesi kadrolarında cinsiyet dağılımı oldukça dengelidir; kadınlar %51,11, erkekler ise %48,89 oranında temsil edilmektedir. Bu seviyede kadın akademisyenlerin sayısal olarak hafif bir üstünlük sağladığı dikkat çekmektedir. Ayrıca, Doktor Öğretim Üyesi kadrosunda görev yapan beş akademisyenin (üçü kadın, ikisi erkek) Doçent unvanı almış olmalarına rağmen, hâlen bu kadroda istihdam ediliyor olmaları da ayrı bir dikkat çekici bulgudur.

4.3. Türkiye’de BBY Alanında Akademik Yayın Performans Değerlendirmesi: TRDizin

TÜBİTAK ULAKBİM tarafından yürütülen TRDizin, Türkiye merkezli hakemli dergilerde yayımlanan akademik çalışmaları endeksleyerek, bilimsel üretimin görünürlüğünü ve erişilebilirliğini artırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, BBY alanındaki akademik yayın performansını TRDizin verileri üzerinden analiz edilmesi, hem alanın kurumsal gelişimini ortaya koymakta hem de akademik eğilimlerin ve araştırma odaklarının değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. Bu bölümde, TRDizin’de yer alan BBY alanındaki yayınlar; yayın türleri, yazar profilleri, yazarın bağlı olduğu kurumları, yayınların yer aldığı dergiler ve yazarların h-indeks değerlerine göre incelenerek Türkiye’deki akademik üretkenlik toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alınacaktır.

4.3.1. Yayın türlerinin cinsiyet bazlı dağılımı: Kadın ve erkek akademisyenler karşılaştırması

Kadın ve erkek akademisyenlerin farklı yayın türlerindeki üretkenlik düzeyleri arasındaki farkı belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmıştır (Tablo 3). Analiz sonuçlarına göre, editoryal yazılar dışında

tüm yayın türlerinde cinsiyet grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$). Bu durum, araştırma kapsamındaki kadın ve erkek akademisyenlerin bu yayın türlerindeki katkılarının benzer düzeylerde olduğunu göstermektedir.

Tablo 3 Yayın Türlerinin Cinsiyet Bazlı Dağılımı: Kadın ve Erkek Akademisyenler Karşılaştırması

Yayın Türü	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın (%)	Erkek (%)	p değeri (Asymp. Sig. (2-tailed))
Araştırma Makalesi	253	497	750	33.7%	66.3%	,186
Kitap Tanıtımı	33	41	74	44.6%	55.4%	,761
Derleme	22	45	67	32.8%	67.2%	,327
Diğer	36	38	74	48.6%	51.4%	,996
Proje	6	14	20	31.6%	68.4%	,367
Editöre Mektup	13	8	21	61.9%	38.1%	,532
Editoryal	8	2	10	80.0%	20.0%	,36*
Çeviri	2	7	9	22.2%	77.8%	,496
Olgu Sunumu	1	1	2	50.0%	50.0%	,917
Tebrik Yazısı	0	1	1	0.0%	100.0%	,349
Toplam	374	653	1027	36.4%	63.6%	

4.3.2. Akademisyenlerin yayın performansına ilişkin yazar rolleri, atıf göstergeleri ve kendine atıf oranları

Elde edilen bulgular, kadın ve erkek akademisyenler arasında yayın sayısı, atıf sayısı ve yazarlık pozisyonları bakımından anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 4). Erkek akademisyenlerin hem yayın sayısı hem de sorumlu yazar pozisyonundaki temsilleri bakımından kadın akademisyenlere göre sayısal üstünlük sağladığı görülmektedir. Ayrıca Erkek akademisyenlerin niceliksel olarak yüzde 74 oranında daha fazla yayın üretmeleri ve niteliksel açıdan ortalama atıf sayılarının yüzde 18,4 oranında daha yüksek olması, kadın akademisyenlere kıyasla belirgin bir avantajlı konumda bulduklarını göstermektedir. Yayın performansındaki bu farklılık, 653 erkek yayımına karşılık 374 kadın yayımı ile ortaya çıkarken, erkeklerin sorumlu yazar olarak 430'a karşılık 251 ve ortak yazar olarak 326'ya karşılık 187 düzeyindeki baskınlığı, akademik ağlar ve liderlik pozisyonlarındaki cinsiyet temelli eşitsizliklerin kurumsal niteliğini vurgulamaktadır.

Tablo 4 Akademisyen Yayın Performansının Yazar Rollerini ve Atıf Göstergeleri Açısından Analizi

	Yayın sayısı	Sorumlu yazar	Ortak yazar	Atıf	Atıf ortalaması	Kendine atıf
Kadın	374	251	187	1322	129,2	22
Erkek	653	430	326	2571	152,99	131
Toplam	1027	681	513	3893	282,19	153

Erkek akademisyenlerin aldığı toplam atıf sayısı ($n=2571$) ve ortalama atıf puanı (152,99), kadın akademisyenlere ($n=1322$; ortalama: 129,2) kıyasla daha yüksektir. Bu durum, erkek akademisyenlerin yalnızca üretim açısından değil, aynı zamanda bilimsel etkinin bir göstergesi olan atıf alma açısından da daha avantajlı konumda olduğunu göstermektedir. Öte yandan, erkek akademisyenlerin kendine atıf sayılarının da belirgin şekilde yüksek olması (131’e karşılık 22), bu farkın yalnızca dış atıflarla değil, öz atıflarla da desteklendiğine işaret etmektedir. Özellikle, akademik alanda kişisel birikim ve ağ oluşturma stratejilerinde cinsiyet bazlı farklılıkların varlığını işaret etmektedir.

4.3.3. Akademik Kadro ve Cinsiyet Bazlı Ortalama H-İndeks Değerleri

Unvan, cinsiyet ve h-İndeks verilerinin özetine göre; araştırma görevlileri hariç tüm unvan kategorilerinde erkek akademisyenlerin ortalama h-İndeks değerlerinin, kadın meslektaşlarına kıyasla anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5). Ayrıca, yapılan Ki-kare testi sonuçları kadın ve erkek akademisyenler arasında H-İndeks düzeyleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Tablo 5 Unvan ve Cinsiyete Göre Akademisyenlerin H-İndeks Değerleri

Unvan	Cinsiyet	Kişi Sayısı	Ortalama H-İndeks
Profesör	Kadın	12	2,4
	Erkek	23	3,4
Doçent	Kadın	11	1,5
	Erkek	15	2,1
Doktor Öğretim Üyesi	Kadın	23	1,4
	Erkek	22	1,3
Öğretim Görevlisi	Kadın	2	0,0
	Erkek	5	0,4
Araştırma Görevlisi	Kadın	14	0,1
	Erkek	10	0,4

Bu veriler, kadın akademisyenlerin üst düzey araştırma performansı gösterebildikleri örneklerin az olduğunu ve akademik etki açısından cinsiyet temelli bir farklılığın varlığını ortaya koymaktadır. Beklenen (n) değerlerle gözlenen (E) değerler karşılaştırıldığında da kadın akademisyenlerin düşük h-indeks düzeylerinde beklenenin üzerinde, yüksek düzeylerde ise beklenenin oldukça altında kaldığı görülmektedir (Tablo 6). Bu durum; yapısal eşitsizlikler, akademik yük dağılımı, ailevi sorumluluklar ve yayın-atıf sistemindeki örtük önyargılar gibi birçok faktörle açıklanabilir. Sonuç olarak, kadınların akademik görünürlük ve etki açısından dezavantajlı konumda olduğu, bu farklılıkların yapısal nedenlerle desteklendiği anlaşılmaktadır.

Tablo 6 Cinsiyete Göre Akademisyenlerin H-İndeks Değerleri

		H-indeks												
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	11	12	Toplam	
Cinsiyet	Erkek	Gözlemlenen (n)	21	17	16	8	5	2	1	1	0	1	1	73
		Beklenen (E)	25,6	15,5	14,9	8,0	4,8	1,1	1,1	,5	,5	,5	,5	73,0
	Kadın	Gözlemlenen (n)	27	12	12	7	4	0	1	0	1	0	0	64
		Beklenen (E)	22,4	13,5	13,1	7,0	4,2	,9	,9	,5	,5	,5	,5	64,0
Toplam	Gözlemlenen (n)	48	29	28	15	9	2	2	1	1	1	1	137	
	Beklenen (E)	48,0	29,0	28,0	15,0	9,0	2,0	2,0	1,0	1,0	1,0	1,0	137,0	

H-indeksi 0 olan akademisyenlerin sayısı kadınlarda (n=27) erkeklere (n=21) göre daha yüksektir. Bu durum, kadın akademisyenlerin yayınlarının atıf alma düzeyinin daha düşük olduğunu ve bilimsel görünürlüklerinin erkek meslektaşlarına kıyasla sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu bulgular, akademik dünyada cinsiyet bazlı araştırma üretkenliği farklılıklarına işaret etmektedir. H-indeks düzeyleri 1 ile 4 arasında olan akademisyen sayısı erkeklerde (n=46) kadınlara (n=35) göre daha fazladır. Bu durum erkeklerin orta düzey akademik üretkenlikte kadınlardan daha önde olduğunu ortaya koymaktadır. Yüksek etki düzeyi gerektiren 5 ve üzeri h-indeks değerlerine sahip akademisyenler arasında ise kadınların sayısı son derece düşüktür (n=2), erkeklerde ise bu sayı daha yüksektir (n=6). Özellikle h-indeksi 11 ve 12 olan akademisyenlerin tamamı erkeklerden oluşmaktadır. Bu durum, yüksek araştırma etkisine sahip akademisyenlerde erkek baskınlığını işaret etmektedir.

4.3.4. BBY Alanındaki Akademisyenlerin Dergilere Göre Yayın Dağılımı

Toplamda 119 farklı dergide yayımlanan 1027 yayından 20'si doğrudan proje niteliği taşıdığı için çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Bunun temel nedeni, proje kapsamında üretilen yayınların biçim ve içerik açısından

hakemli dergi makalelerinden farklı özellikler göstermesidir. Çoğu zaman rapor, teknik doküman veya özel amaçlı yayın niteliğinde olan proje çıktıları, düzenli olarak yayımlanan bilimsel dergilerdeki makalelerle aynı kategoride değerlendirilememektedir. Ayrıca, çalışmanın amacı dergilerin alana katkısını ortaya koymak olduğundan, proje çıktılarının analize dahil edilmesi yayın sayılarını yapay olarak artırabilir ve dergilere ilişkin dağılımın doğru biçimde yansıtılmasını engelleyebilir. Bu nedenle yalnızca dergi makaleleri dikkate alınmış, proje çıktıları ise analizin dışında bırakılmıştır.

Sonuç olarak değerlendirmeye alınan yayın sayısı 1007 olarak belirlenmiştir. Bu yayınlar, dergilere göre dağılım bakımından incelenmiş ve alanın gelişimine en fazla katkıda bulunan dergiler ortaya çıkarılmıştır. Özellikle, Tablo 7’de sunulan veriler, yayınların en yoğun şekilde kümelendiği ilk 15 dergiyi göstermekte ve her bir derginin toplam yayın içerisindeki yüzdelik payını yansıtarak dergilerin alandaki göreceli ağırlığını ortaya koymaktadır.

Tablo 7 Akademisyenlerin Yayınlarının Yer Aldığı İlk 15 Dergi ve Yüzdelik Payları

Dergi İsmi	Yayın Sayısı	%
Türk Kütüphaneciliği	385	38,19
Bilgi Dünyası	211	20,93
Bilgi Yönetimi	71	7,04
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi	42	4,17
Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi	22	2,18
Eğitim Bilim Toplum	17	1,69
Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	16	1,59
Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	12	1,19
Milli Eğitim	10	0,99
Erdem	9	0,89
Diğer Dergiler	213	21,14
TOPLAM	1007	100

Analiz sonuçlarına göre, Türk Kütüphaneciliği dergisi %38,19 oranıyla en fazla yayına sahip dergi olurken, onu %20,93 ile Bilgi Dünyası takip etmektedir.

4.3.4.1. Kadın akademisyenlerin yayın tercihleri: En fazla yayın yapılan dergiler

Kadın akademisyenler tarafından üretilen toplam 374 yayından, proje çıktısı niteliğinde olan 6 çalışma analiz dışı tutulmuştur. Geriye kalan 368

yayın, yayımlandıkları dergilere göre incelenmiştir. Bulgular, yayınların önemli bir kısmının belirli dergilerde yoğunlaştığını ve bu yoğunlaşmanın belirgin bir kümelenme eğilimini yansıttığını göstermektedir. Tablo 8, en çok yayının yer aldığı ilk 15 dergiyi özetlemektedir.

Tablo 8 Kadın Akademisyenlerin Yayınlarının Yer Aldığı İlk 15 Dergi ve Yüzdelik Payları

Dergi İsmi	Yayın Sayısı	%
Türk kütüphaneciliği	177	48,1
Bilgi Dünyası	86	23,37
Bilgi Yönetimi	19	5,16
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi	14	3,8
Eğitim Bilim Toplum	10	2,72
Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi	10	2,72
ÖNERİ	4	1,09
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	4	1,09
Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi	3	0,82
Milli Eğitim	3	0,82
Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi	3	0,82
Bilişim Teknolojileri Dergisi	2	0,54
Turkish Studies (Elektronik)	2	0,54
Turkish Studies - Social Sciences	2	0,54
Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	2	0,54
Diğer Dergiler	27	7,34
TOPLAM	368	100

Tablo 8 incelendiğinde, “*Türk Kütüphaneciliği*” dergisinin açık ara farkla öne çıktığı görülmektedir. Bu dergide yayımlanan 177 makale, toplam yayınların %48,10’unu oluşturarak, kadın akademisyenlerin tercihinde merkezi bir rol oynadığını göstermektedir. “*Bilgi Dünyası*” ise 86 yayın ve %23,37’lik oranla ikinci sırada yer almaktadır. Bu iki dergi toplamda tüm yayınların %71,47’sini oluşturarak dikkat çekici bir yoğunlaşmayı ortaya koymaktadır.

4.3.4.2. Erkek akademisyenlerin yayın tercihleri: En fazla yayın yapılan dergiler

Erkek akademisyenler tarafından gerçekleştirilen 653 yayından ise proje çıktısı niteliğinde olan 14 çalışma analiz dışı bırakılmıştır. Toplam 639 yayının dergilere dağılımı incelendiğinde, yayınların büyük kısmının yine

kadın akademisyenlerinkine benzer şekilde belirli dergilerde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu dergiler arasında “*Türk Kütüphaneciliği*” (233 yayın, %36,46), “*Bilgi Dünyası*” (133 yayın, %20,81) ve “*Bilgi Yönetimi*” (64 yayın, %10,02) ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte, diğer yayınların önemli bir bölümü, yayın sayısı görece düşük olan çeşitli dergilerde (toplam 87 yayın, %13,62) yayımlanmıştır (Tablo 9).

Tablo 9 Erkek Akademisyenlerin Yayınlarının Yer Aldığı İlk 15 Dergi ve Yüzdelik Payları

Dergi İsmi	Yayın Sayısı	%
Türk Kütüphaneciliği	233	36,49
Bilgi Dünyası	133	20,81
Bilgi Yönetimi	64	10,02
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi	30	4,69
Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	14	2,19
Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi	14	2,19
Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	11	1,72
Eğitim Bilim Toplum	9	1,41
Erdem	9	1,41
Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi	8	1,25
Milli Eğitim	7	1,10
Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi (Online)	6	0,94
Vakanüvis Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (Online)	6	0,94
Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi	6	0,94
History Studies	6	0,94
Diğer Dergiler	87	13,62
TOPLAM	639	100

Öte yandan, 87 yayının (%13,62) daha düşük yayın sayısına sahip çeşitli dergilerde yer alması, çalışmanın yalnızca belirli dergilerde yoğunlaşmadığını, aynı zamanda alanın oldukça geniş bir akademik platforma da yayıldığını göstermektedir. Bu bulgu, erkek akademisyenlerin yayın tercihleri hem disiplinin önde gelen dergilerine yönelirken hem de farklı disiplinler arası platformlarda çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

4.3.4.3. Yayın yapılan dergiler bazında genel değerlendirme

Kadın ve erkek akademisyenlerin yayın dağılımları incelendiğinde, ilk üç derginin öne çıktığı görölmektedir. Türk Kütüphaneciliği, Bilgi Dünyası ve Bilgi Yönetimi dergilerinde kayda değer bir yoğunlaşma bulunmakta ve bu durum, BBY alanında yayın yapan araştırmacıların büyük ölçüde bu dergilere yöneldiğini göstermektedir (Tablo 10). Dolayısıyla, söz konusu dergiler hem kadın hem de erkek akademisyenler için ortak bir yayın platformu işlevi görmekte, alanın bilimsel iletişiminde merkezi bir konum üstlenmektedir.

Tablo 10 Yayın Yapılan Dergiler Bazında Genel Değerlendirme

Kriter	Kadın Akademisyenler	Erkek Akademisyenler
Toplam Yayın Sayısı	368	649
En Çok Tercih Edilen Dergi	Türk Kütüphaneciliği (177- %48,10)	Türk Kütüphaneciliği (233- %36,49)
2.Dergi	Bilgi Dünyası (86- %23,37)	Bilgi Dünyası (133- %20,81)
3. Dergi	Bilgi Yönetimi (19- %5,19)	Bilgi Yönetimi (64- %10,02)
İlk 3 Dergiye Yayın Yoğunluğu	%76,63	%67,32
"Diğer Dergiler" Oranı	%7,34	%13,62

Kadın akademisyenlerin bu üç dergide yayımladıkları makale sayısı toplamda 282'dir ve bu sayı, kadınların toplam 368 yayını içinde %76,63'lük bir orana karşılık gelmektedir. Erkek akademisyenler ise söz konusu üç dergide toplam 430 yayın gerçekleştirmiştir; bu da erkeklerin 649 yayını içinde %66,26'lık bir paya denk gelmektedir. Bu bulgular, kadın akademisyenlerin yayınlarını daha çok belirli ve sınırlı sayıda dergide yoğunlaştırdığını, buna karşın erkek akademisyenlerin daha çeşitli dergilere yönelme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Kadın akademisyenlerin yayın tercihlerindeki bu yoğunlaşma, akademik görünürlük açısından stratejik bir yaklaşım olabileceği gibi aynı zamanda yapısal toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin bir sonucu olarak da değerlendirilebilir. Yayın ortamındaki güvenlik arayışı, değerlendirme süreçlerine yönelik kaygılar ve daha az akademik destek mekanizmalarına erişim, kadınların daha çok alan içi ve tanıdık yayın organlarını tercih etmelerine neden olabilir. Öte yandan, erkek akademisyenlerin daha geniş bir yayın yelpazesi tercih etmeleri, onların akademik ağlara daha kolay erişebildiğini, disiplinlerarası çalışmalara daha fazla yöneldiğini ve yayın çeşitliliği bakımından daha özgür bir konumda olduklarını düşündürebilir. Bu durum, akademideki üretkenlik ve görünürlük farklarının yalnızca

niceliksel değil, aynı zamanda niteliksel olarak da toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri yansıttığını ortaya koymaktadır.

4.3.4.4. Cinsiyete Göre Proje Katılımı ve Rollerin Dağılımı

Kadın akademisyenlerin araştırma projelerine katılım oranının erkeklere kıyasla belirgin şekilde düşük olduğu görülmektedir. Hazırlanan toplam 20 projede, kadınlar yalnızca 6 (%30) projede yer almış ve bu projelerin sadece 2’sinde yürütücü olarak görev almışlardır. Erkekler ise 14 (%70) projede görev almış ve yürütücülük pozisyonlarının %75’ini üstlenmiştir (Tablo 11).

Tablo 11 Cinsiyete Göre Proje Katılımı ve Rollerin Dağılımı

	Proje	%	Proje Yürütücüsü	%	Proje Araştırmacısı	%
Kadın	6	30	2	25	4	33,3
Erkek	14	70	6	75	8	66,7
TOPLAM	20	100	8	100	12	100

Bu durum, kadın akademisyenlerin projelerde hem sayıca daha az yer aldığını hem de karar verici konumlara daha az erişebildiğini göstermektedir. Ayrıca, araştırmacı rolleri açısından da benzer bir eşitsizlik söz konusudur; kadın araştırmacı oranı %33.3 ile sınırlı kalmıştır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu bulgular, akademik kariyer yollarındaki eşitsizliklerin ve görünürlükteki farklılıkların, bireysel yetkinliklerden ziyade, yapısal toplumsal cinsiyet normları ve akademik ekosistemin işleyiş biçimiyle ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Bu nedenle, araştırma verileri yalnızca sayısal bir karşılaştırma sunmakla kalmayıp aynı zamanda akademik alandaki cinsiyet eşitsizliğine dair daha geniş bir tartışmanın önünü açmaktadır.

Araştırma bulguları, akademik performansın zaman içerisinde kadın araştırmacıların aleyhine evrildiğini ortaya koymaktadır. Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (European Institute for Gender Equality - EIGE) tarafından 2020 yılında yayımlanan “*Gender in Research*” raporu da bu sonucu destekler niteliktedir. Raporda, erken akademik aşamalarda kadın ve erkek araştırmacıların yayın sayıları benzer düzeyde olmasına rağmen, kariyer ilerledikçe bu dengenin erkekler lehine bozulduğu belirtilmektedir (EIGE, 2020).

Çalışmada elde edilen veriler, “araştırma görevlisi” kadrosu dışındaki tüm akademik unvanlarda kadın araştırmacıların h-indeks ortalamalarının erkek

arařtırmacılara kıyasla daha dūřuk olduđunu gōstermektedir. Bu bulgular, Ha vd. (2021) tarafından yūritūlen çalıřmayla da ōrtūřmektedir. Sōz konusu arařtırmada, kadın akademisyenlerin h-indeks deđerlerinin hem unvan hem de branř dūzeyinde erkek meslektařlarına kıyasla istatistiksel olarak anlamlı derecede daha dūřuk olduđu ortaya konulmuřtur.

Veriler incelendiđinde, h-indeks ve atıf sayısı gibi akademik performans gōstergelerinde ūniversiteler arasında ōnemli farklılıklar olduđu gōrūlmektedir. Hacettepe Ūniversitesi arařtırmacılarının ortalama h-indeksi ve atıf sayısı diđer ūniversitelere gōre belirgin řekilde yūksek olup, bu ūniversitedeki akademisyenler hem daha fazla yayın yapmıř hem de bu yayınlar daha fazla atıf almıřtır. Diđer yandan bazı ūniversitelerde (İstanbul Ūniversitesi ve Osmaniye Korkut Ata Ūniversitesi) ortalamalar daha dūřuk seviyededir. Ayrıca, atıf sayılarında yūksek varyans ve pozitif arpıklık, akademisyenler arasında performans farklılıklarının geniř bir aralıkta olduđunu gōstermektedir.

Bu çalışmada, akademik performans gōstergeleri açısından kadın ve erkek araştırmacılar arasında belirgin farklılıklar gōzlemlenmiřtir. Erkek araştırmacıların toplam yayın sayısı, sorumlu yazar ve ortak yazar olarak katıldıkları çalışmalar ile atıf sayıları kadınlara kıyasla daha yūksek bulunmuştur. Bununla birlikte, kadın araştırmacıların akademik ūretkenlik ve atıf sayılarının giderek artmakta olduğu ve bazı alanlarda erkek meslektaşlarına yakınlaştığı gōrūlmektedir. Toplumsal cinsiyet temelli bu farklılıklar, akademide var olan fırsat eşişsizlikleri, kaynaklara erişim ve destek mekanizmalarının etkisiyle şekillenmektedir. Bu nedenle, kadın araştırmacıların bilimsel ūretkenliđinin artırılması için eşişliki politikaların ve destek programlarının geliştirilmesi ōnem taşımaktadır.

Ayrıca, bu alıřma BBY alanında yapılacak uzun dōnemli (longitudinal) arařtırmalar için bir bařlangıç niteliđi tařımaktadır. Web of Science (WoS) ve Scopus gibi uluslararası indeksler ūzerinden elde edilecek verilerle karřılařtırmalı analizler yapılması, BBY alanında Tūrkiye'nin konumunun kūresel ōlekte deđerlendirilmesine katkı sađlayacaktır. Bōylece sadece yerel deđil, uluslararası dūzeyde BBY alanındaki cinsiyet temelli yapısal eřiřsizliklerin gōrūnūr kılınması ve ōzūm ōnerilerinin geliřtirilmesi mūmkūn olacaktır.

5.2. Öneriler

Bu bulgular doğrultusunda, akademik alandaki toplumsal cinsiyet eşişsizliklerinin azaltılması ve kadın araştırmacıların bilimsel ūretkenliđinin desteklenmesi amacıyla çeşitli politika ōnerileri geliştirilebilir. Őncelikle,

kadın akademisyenlerin kariyer gelişiminde karşılaştıkları yapısal engellerin aşılması için mentorluk ve liderlik programlarının yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

Avrupa Komisyonu (2021) “*Horizon Europe Gender Equality Plans*” rehberinde bu tür programların kadınların akademik liderlik pozisyonlarına erişiminde etkili olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca, akademik performans değerlendirmelerinde sadece nicel veriler değil, niteliksel katkılar da dikkate alınmalıdır. Özellikle toplumsal cinsiyet temelli yüklerin hesaba katıldığı cinsiyet duyarlı kriterler geliştirilmelidir (UNESCO, 2007). Kadın araştırmacıların daha fazla proje yürütücüsü olabilmeleri için pozitif ayrımcılık içeren araştırma fonları oluşturulması da önemli bir adımdır.

EIGE’nin 2020 tarihli “*Gender in Research*” raporuna göre, kariyerin ileri aşamalarında kadınların fonlara erişim oranı erkeklere kıyasla önemli ölçüde düşmektedir. Bu nedenle, ulusal destek mekanizmalarının kadın akademisyenlere yönelik özel fon programları geliştirmesi önerilmektedir.

Tüm bu süreçlerin izlenebilir ve sürdürülebilir olabilmesi için kurumların cinsiyet temelli verileri düzenli biçimde toplaması ve şeffaf şekilde raporlaması gerekmektedir. Yine Avrupa komisyonuna bağlı “*European Research Area*” (ERA) tarafından 2022 yılında yayımlanan politika rehberinde, bu tür veriye dayalı izleme sistemlerini kurumsal dönüşümün temel unsuru olarak tanımlamaktadır.

Son olarak, disiplinlerarası bir yapıya sahip olan BBY alanında, cinsiyet eşitliğine odaklanan çalışmaların kuramsal ve uygulamalı araştırmalarla bütünleştirilmesi faydalı olacaktır. Bu doğrultuda, BBY alanındaki akademik dergilerin cinsiyet temalı özel sayılar yayımlaması ve bu alandaki üretimin teşvik edilmesi, akademik cinsiyet eşitliğinin güçlendirilmesi açısından önemli bir adım olacaktır. Ayrıca kanıta dayalı politikaların geliştirilmesi, veriye dayalı izleme sistemlerinin geliştirilmesi, disiplinlerarası ve uluslararası karşılaştırmalar yapılması, yapısal engellerin ve fırsat eşitsizliklerinin giderilmesi (iş-yaşam dengesi, önyargılar vb.) ve toplumsal cinsiyet perspektifinin araştırma ekosistemine entegrasyonu (akademik değerlendirme sistemlerinde cinsiyet temelli farklılıkların göz önünde bulundurulması) önerilerden bazılarıdır.

Kaynakça

- Aktuna, G., Erdost, T., ve Özvarış, Ş. B. (2023). Üniversitede akademik kariyer yapma ile toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkinin incelenmesi. *STED / Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*. <https://doi.org/10.17942/sted.1065223>
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım E. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık
- Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar* (2.bs.). Remzi Kitabevi.
- El-Ouahi, J., ve Larivière, V. (2023). On the lack of women researchers in the middle east and north africa. *Scientometrics*, 128(8), 4321-4348. <https://doi.org/10.1007/s11192-023-04768-5>
- European Commission: Directorate-General for Research and Innovation. (2021). *Horizon Europe guidance on gender equality plans*. Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2777/876509>.
- European Commission. Directorate General for Research and Innovation. (2022). *European Research Area policy agenda: Overview of actions for the period 2022-2024*. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2777/52110>
- Ha, G. L., Lehrer, E. J., Wang, M., Holliday, E., Jagsi, R., & Zaorsky, N. G. (2021). Sex differences in academic productivity across academic ranks and specialties in academic medicine: A systematic review and meta-analysis. *JAMA Network Open*, 4(6), e2112404. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2021.12404>
- Hamberg K. Gender Bias in Medicine. *Women's Health*. 2008;4(3):237-243. doi:10.2217/17455057.4.3.237
- Huang, J., Gates, A. J., Sinatra, R., & Barabási, A.-L. (2020). Historical comparison of gender inequality in scientific careers across countries and disciplines. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 117(9), 4609-4616. <https://doi.org/10.1073/pnas.1914221117>
- Özel, B., Kretschmer, H., ve Kretschmer, T. (2014). Co-authorship pair distribution patterns by gender. *Scientometrics*, 98(1), 703-723. <https://doi.org/10.1007/S11192-013-1145-Y>
- Özer, G. (2024). Gender disparity in academic radiology in Turkey: Where are we now? *Turkish Journal of Clinics and Laboratory*, 15(2), 256-263. <https://doi.org/10.18663/tjcl.1488817>
- Sondari, M. C. (2018). Using MOA Framework in Predicting Research Productivity of Faculty Members with Mediation Role of Knowledge Creation Process. *The International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(10), 1171-1180. <https://doi.org/10.6007/IJARBS/V8-I10/5276>

- TRDizin. (2022, Nisan 13). *TR Dizin nedir?* <https://trdizin.gov.tr/ufaq/tr-dizin-nedir/>
- UNESCO (Ed.). (2007). *Science, technology and gender: An international report*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000154045>
- Yıldız, S. (2018). Türkiye’de kadın akademisyen olmak. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8(1), 29. <https://doi.org/10.5961/jhes.2018.245>
- YÖK. (2025). *Bilgi ve belge yönetimi programı bulunan tüm üniversiteler | yök lisans atlası*. <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=11988>
- Resmî Gazete. (1981). *2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu* (Madde 4/c). T.C. Resmî Gazete, Sayı: 17506. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2547&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>